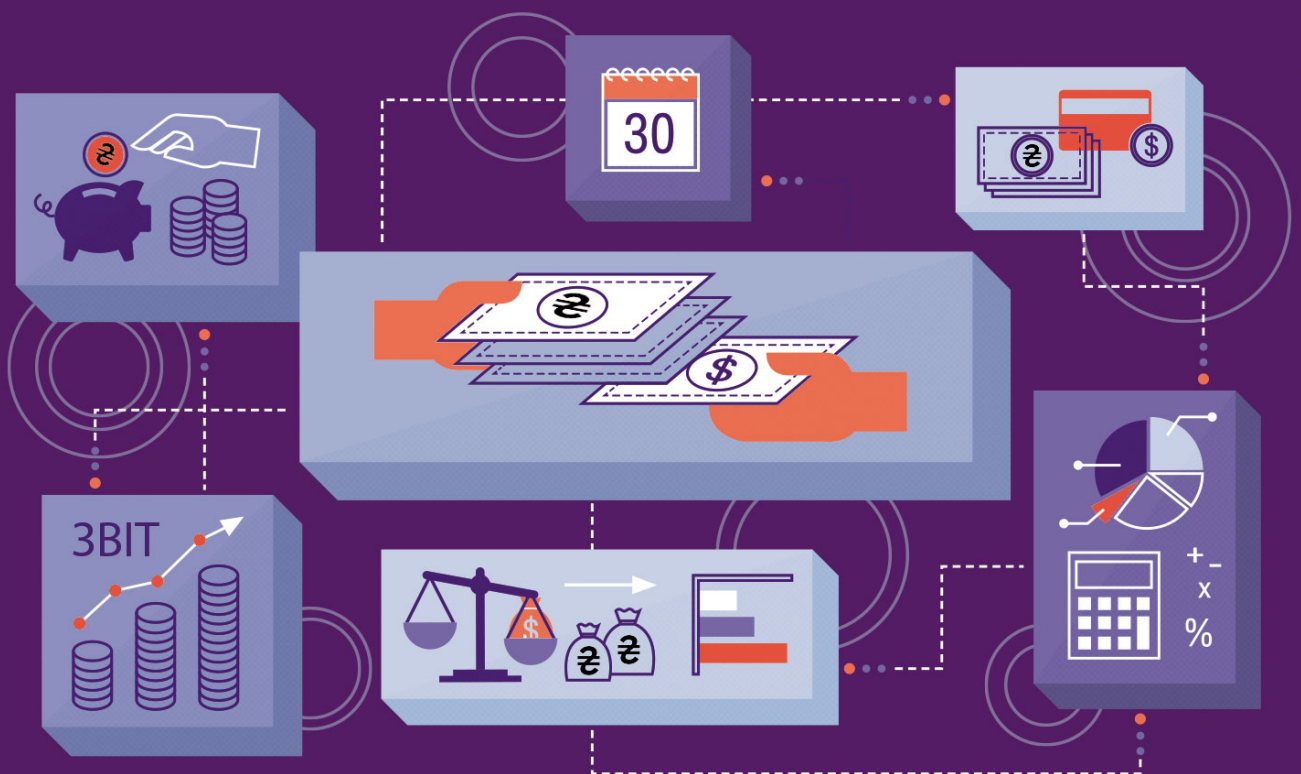

**М. І. Коваль
О. В. Цімошинська
Г. І. Скиба**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

М. І. КОВАЛЬ, О. В. ЦІМОШИНСЬКА, Г. І. СКИБА

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)

Навчальний посібник

За загальною редакцією кандидата економічних наук,
професора МКА, старшого наукового співробітника, доцента,
заслуженого економіста України
М. І. Ковалю

Київ
2022

УДК 657(075.8)
К56

Рецензенти: *В. А. Шпак*, д-р екон. наук, проф.
М. М. Бенько, д-р екон. наук, проф.
О. І. Дацій, д-р екон. наук, проф.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії
управління персоналом (протокол № 5 від 29.09.21)*

Коваль М. І., Цімошинська О. В., Скиба Г. І.
К56 Бухгалтерський облік (загальна теорія): навч. посіб.;
за заг. ред. М. І. Ковалю. Київ : Міжрегіональна Академія
управління персоналом, 2022. 462 с.

ISBN 978-617-02-0367-0

Викладено сучасні теоретичні засади бухгалтерського обліку, що відповідають вимогам щодо його реформування у зв'язку з євроінтеграційними процесами, які проходять в Україні, та її входженням до світового економічного простору. Теоретична і практична частини посібника ґрунтуються на міжнародних і національних стандартах бухгалтерського обліку. Наведені у практичній частині завдання та методика їх розв'язання сприятимуть самостійній роботі студентів над опануванням теоретичного і практичного курсу, формуванню у них фахових компетенцій.

Для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також фахівців-практиків, які цікавляться питаннями бухгалтерського обліку господарської діяльності.

УДК 657(075.8)

ISBN 978-617-02-0367-0

© М. І. Коваль, О. В. Цімошинська,
Г. І. Скиба, 2022
© Міжрегіональна Академія управління
персоналом, 2022

ЗМІСТ

Вступ	8
-------------	---

Частина I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Тема 1. Історія виникнення бухгалтерського обліку, його сутність, предмет і метод	11
1.1. Історія виникнення бухгалтерського обліку як науки	11
1.2. Бухгалтерський облік, його сутність і значення для користувачів економічної інформації. Види обліку, облікові вимірники	13
1.3. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності ..	16
1.4. Завдання бухгалтерського обліку та вимоги до нього	17
1.5. Основні принципи бухгалтерського обліку	18
1.6. Предмет бухгалтерського обліку. Групування засобів підприємства та джерела їх утворення	21
1.7. Метод бухгалтерського обліку, його основні елементи	24
Контрольні питання	29
Тестові завдання	30
Тема 2. Бухгалтерський баланс (або звіт про фінансовий стан).....	33
2.1. Бухгалтерський баланс, його сутність і значення	33
2.2. Структура балансу	35
2.3. Можливі зміни в балансі, зумовлені певними типами господарських операцій	41
Контрольні питання	45
Тестові завдання	45

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку, їх зміст і класифікація. План рахунків та інструкція щодо його застосування підприємствами в Україні	48
3.1. Бухгалтерські рахунки, їх побудова	48
3.2. Активні, пасивні та активно-пасивні рахунки. Обороти і сальдо	51
3.3. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку	54
3.4. План рахунків бухгалтерського обліку. Робочий план рахунків підприємства	60
Контрольні питання	63
Тестові завдання	63
Тема 4. Подвійний запис як елемент методу бухгалтерського обліку	66
4.1. Сутність і значення подвійного запису в бухгалтерському обліку	66
4.2. Оборотні відомості, їх види та будова	75
4.3. Можливі помилки в бухгалтерському обліку та способи їх виявлення і виправлення	84
Контрольні питання	101
Тестові завдання	102
Тема 5. Документування господарських операцій	104
5.1. Сутність і значення документування господарських операцій в обліку	104
5.2. Вимоги до змісту й оформлення бухгалтерських документів. Реквізити документа — обов'язкові й додаткові	108
5.3. Класифікація бухгалтерських документів	116
5.4. Документообіг і його організація на підприємстві. Графік документообігу	118
5.5. Вимоги щодо зберігання бухгалтерських документів	122
Контрольні питання	126
Тестові завдання	127

Тема 6.	Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку	129
6.1.	Сутність і значення інвентаризації як методу бухгалтерського обліку	129
6.2.	Випадки, що потребують проведення інвентаризації	130
6.3.	Порядок проведення інвентаризації на підприємстві	131
6.4.	Складання порівняльної відомості та акта про результати інвентаризації	133
6.5.	Відображення в обліку результатів проведення інвентаризації	135
	Контрольні питання	136
	Тестові завдання	137
Тема 7.	Облікові реєстри та форми бухгалтерського обліку	139
7.1.	Облікові реєстри та їх класифікація	139
7.2.	Порядок здійснення облікової реєстрації	142
7.3.	Форми бухгалтерського обліку	145
	Контрольні питання	163
	Тестові завдання	163
Тема 8.	Первинне спостереження та вартісне вимірювання. Оцінка матеріальних цінностей. Калькулювання і калькуляція	166
8.1.	Основні показники господарської діяльності підприємств і організацій	166
8.2.	Принципи оцінки матеріальних цінностей	170
8.3.	Калькулювання і калькуляція	173
	Контрольні питання	180
	Тестові завдання	181
Тема 9.	Бухгалтерська (фінансова) звітність та її зміст	183
9.1.	Бухгалтерська (фінансова) звітність, її значення, завдання та вимоги до неї	183
9.2.	Види звітності підприємств і організацій та їх основний зміст.	

Особливості податкового обліку та податкової звітності	188
9.3. Порядок складання, строки подання та затвердження фінансової звітності	196
9.4. Звіт про майновий стан (баланс) (Форма № 1)	200
9.5. Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) (Форма № 2)	203
9.6. Звіт про рух грошових коштів (Форма № 3)	204
9.7. Звіт про власний капітал (Форма № 4)	207
9.8. Примітки до фінансової звітності (Форма № 5)	209
Контрольні питання	210
Тестові завдання	211
Тема 10. Облікова політика	213
10.1. Сутність та нормативно-правове регулювання облікової політики на макро- мезо-, та мікрорівнях національної економіки	213
10.2. Принципи, методи та процедури бухгалтерського обліку в системі облікової політики	214
10.3. Наказ про облікову політику підприємства та його складові елементи	217
Контрольні питання	221
Тестові завдання	222

Частина II

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕОРЕТИЧНОГО КУРСУ (для самостійного розв'язування)

Тема 1. Історія виникнення бухгалтерського обліку, його сутність, предмет і метод	226
Тема 2. Бухгалтерський баланс	230

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку, їх зміст і класифікація. План рахунків та Інструкція щодо його застосування підприємствами в Україні	233
Тема 4. Подвійний запис як елемент методу бухгалтерського обліку	234
Тема 5. Документування господарських операцій	239
Тема 6. Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку	240
Тема 7. Облікові реєстри та форми бухгалтерського обліку	242
Тема 8. Первинне спостереження та вартісне вимірювання. Оцінка матеріальних цінностей. Калькулювання і калькуляція	246
Тема 9. Бухгалтерська (фінансова) звітність та її зміст	250
Тема 10. Облікова політика	252
Ключі для розв'язування тестових завдань	254
Список літератури	255
Глосарій	256
Додатки	292
Додаток 1	292
Додаток 2	318
Додаток 3	363
Додаток 4	400
Додаток 5	417
Додаток 6	431

ВСТУП

Навчальний посібник “Бухгалтерський облік (загальна теорія)” є першим (початковим) з навчального комплексу фахових обліково-економічних дисциплін, що формують фахові компетенції у здобувачів вищої освіти за спеціальністю “Облік і оподаткування”.

Зміни, що відбуваються у світовій практиці організації ведення бухгалтерського обліку, його уніфікація у зв'язку з інтеграційними процесами, що проходять у світовому економічному просторі, об'єктивно зумовили стандартизацію його методологічного забезпечення. При цьому стандартизація бухгалтерського обліку розуміється як процес розробки і послідовного застосування єдиних вимог, правил і принципів до визнання оцінки, відображення у фінансових (бухгалтерських) звітах об'єктів бухгалтерського обліку підприємств як у межах однієї країни, так і на міжнародному рівні у межах євроінтеграційних процесів та процесів глобалізації світової економіки.

Утворення спільних підприємств, транснаціональних корпорацій, експорт робочої сили, технологій і капіталу, розвиток міжнародних фондових ринків об'єктивно вимагають відповідного стандартизованого інформаційного забезпечення бізнесу, яким є бухгалтерський облік. Позаяк бухгалтерський облік — це мова бізнесу і вона повинна бути зрозумілою всім учасникам ринкових відносин.

У 1973 р. за сприяння ООН та Організації Європейської економічної співдружності було засновано Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО). Метою його створення була розробка та оприлюднення Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, яких мають дотримуватися при складанні фінансових звітів в усьому світі. З того часу Комітетом було розроблено кілька десятків Міжнародних стандартів і тлумачень як загальнометодологічного спрямування, так і таких, що стосуються окремих об'єктів обліку і сфер діяльності.

У кінці 90-х років минулого століття до цього процесу долучилася Україна, головним завданням якої стало створення економіки відкритого типу для співпраці із зарубіжними партнерами, взаємного інвестування та кредитування, впровадження нових технологій через проведення відповідних економічних реформ. Економічні реформи в країні викликали необхідність реформування бухгалтерського обліку на засадах міжнародної гармонізації і стандартизації.

Урядом країни було прийнято Постанову від 28.05.1998 р. № 1706, яка затвердила Програму реформування системи бухгалтерського обліку в країні із застосуванням Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, прийнятий 19 липня 1999 р., (див. дод. 1), започаткував реформування бухгалтерського обліку в країні з 1 січня 2000 р. Цим Законом визначено правові принципи регулювання, організації ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. З того часу Міністерством фінансів України було затверджено і запроваджено понад три десятки Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що ґрунтувалися на Міжнародних стандартах обліку. Економіка країни поступово перейшла на інформаційне забезпечення бізнесу, побудованого на єдиних загально-методичних засадах.

Пропонований навчальний посібник, його структура дають можливість сформувати у студентів сучасні теоретичні знання та практичні навички розв’язання конкретних завдань бухгалтерського обліку з урахуванням набутого в країні досвіду застосування Міжнародних та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, завершення в основному процесі реформування системи обліку в країні.

Виклад матеріалу навчального посібника базується на навчально-методичному забезпеченні кафедри обліку і оподаткування ННІМЕФ ПрАТ “ВНЗ “МАУП” та на джерелах, наведених у списку літератури.

Авторський колектив висловлює особливу подяку колегам — професорам і викладачам, які свого часу працювали на

кафедрі обліку і оподаткування ПрАТ “ВНЗ “МАУП” (чи співпрацювали з нею) і внесли частку своєї праці в методичне забезпечення навчального процесу в Академії, яке стало загальним надбанням кафедри. Це зокрема, О. І. Васюта-Беркут, Г. Ф. Шепітко, Н. О. Ромашевська, В. В. Сопко, М. Ф. Базась, М. Т. Левочко, В. А. Шпак, О. І. Малишкін та ін. Також ми вдячні своїм колегам за слухні поради і допомогу, які вони надали при підготовці до друку цього видання, зокрема заступнику завідувача кафедри економіки та бізнесу ННІМЕФ Аллі Іванівні Козловій за сприяння і допомогу, котрі вона особисто надала авторам цього посібника.

Авторами тем (розділів) 1, 2, 3, 6, 7, 10 навчального посібника є М. І. Коваль, 4 і 5 — О. В. Цімошинська, 8 і 9 — Г. І. Скиба, практичні завдання для самостійного опрацювання підготувала О. В. Цімошинська.